ISSN: 2148-2489

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

YIL: 5 SAYI: 52

Editör
Dr. Özcan BAYRAK

Editör Yardımcıları
Dr. Rahil NECEFOV
Dr. Celal EMANET
Arş. Gör. Esra BAYRAK

ASOSJOURNAL

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Academic Social Science

DERGİ YÖNETİMİ

Editör

Dr. Özcan BAYRAK

Editör Yardımcıları

Dr. Rahil NECEFOV Dr. Celal EMANET Arş. Gör. Esra BAYRAK

Alan Editörleri

Dr. Nuran ÖZLÜK	Türk Dili ve Edebiyatı	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Dr. Cengiz ÖZMEN	Tarih	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Dr. İbrahim ÇANKAYA	Sosyoloji	Uşak Üniversitesi
Dr. Rahil NECEFOV	Felsefe	Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Dr. Murat SUNKAR	Coğrafya	Fırat Üniversitesi
Dr. Ömer Tuğrul KARA	Türkçe Eğitimi	Çukurova Üniversitesi
Dr. Onur KÖKSAL	Eğitim Bilimleri	Selçuk Üniversitesi
Dr. Vedat AKTEPE	İlköğretim	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Dr. Murat KUL	Beden Eğitimi	Bartın Üniversitesi
Dr. Derya YILMAZ	Arkeoloji	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Mutlu TÜRKMEN	Beden Eğitimi	Bartın Üniversitesi
Dr. Bülent ÖZKAN	Dil Bilim	Mersin Üniversitesi
Dr. İsmail BEKCİ	İşletme / İktisat	Nevşehir Üniversitesi
Dr. Tahir ÇELİKBAĞ	Güzel Sanatlar	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Serdar TUNA	Resim - İş Eğitimi	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Dr. Gülay KARŞICI	Müzik Bilimi	Marmara Üniversitesi
Dr. Süleyman KARACELİL	İslami İlimler	Adıyaman Üniversitesi
Dr. Ahmet AKKAYA	Yabancılara Türkçe Öğr.	Adıyaman Üniversitesi
Dr. Nesrin DELİKTAŞLI	Fransızca Müt. Terc. ABD	İstanbul Üniversitesi
Dr. Eyüp AKÇETİN	Yönetim Bil. Sis.	Balıkesir Üniversitesi
Dr. Oktay KIZILKAYA	İktisat	Ahi Evran Üniversitesi
Dr. Ahmet KURNAZ	Özel Eğitim	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Dr. Fevzi RENÇBER	İlahiyat	Şırnak Üniversitesi
Dr. Kemal ÖZGEN	Matematik Eğitimi	Dicle Üniversitesi
Dr. Fatma ÜNAL	Sosyal Bilgiler Eğt. ABD	Bartın Üniversitesi
Dr. Nalan ECE	Muhasebe - Finans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniv.
Dr. Selahattin GÖNEN	Fizik Eğitimi	Dicle Üniversitesi

Doç. Dr. Ergün SERİNDAĞ - Çukurova Üniversitesi
Doç. Dr. Ersin OZANSOY - İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. İrfan KALAYCI - İnönü Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Kulzhanova BAKYTGUL - KAZAKİSTAN
Ph. D. Rahil NECEFOV - Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Yrd. Doç. Dr. İnci Bilgin Tekin - De Montfort Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fatih ÖZEK - Fırat Üniversitesi
Dr. Alireza ZADEGHAN - Tebriz Üniversitesi
Dr. Fatima HOCİN - Üsküp Blaje Koneski Filoloji Fakültesi

YURT DIŞI TEMSİLCİLERİ

Doç. Dr. Sabri Tevfik HAMMAN - Sahoc Üniversitesi – MISIR
Yrd. Doç. Dr. İnci Bilgin TEKİN - De Montfort Üniversitesi - İNGİLTERE
Dr. Rahil NECEFOV - Milli İlimler Akademisi - AZERBAYCAN
Dr. Alireza ZADEGHAN - Tebriz Üniversitesi – İRAN
Dr. Nasser NASIRI - Allameh Khoei Institute of Higher Educatian - İRAN
Assoc. Prof. Dr. Kulzhanova BAKYTGUL - KAZAKİSTAN
Dr. Faruk ÖZTÜRK - Bişkek - KIRGIZİSTAN
Dr. Celal EMANET - Garden State İslamic Center Vineland - New Jersey - USA
Doç. Dr. Leyla GADYİVEYA - Dağıstan Devlet Üniversitesi - DAĞISTAN
Yrd. Doç. Dr. Osman ERCİYAS - Lefke Avrupa Üniversitesi - KKTC
Assoc. Prof. Dr. Liailia Ihsanovna MİNGAZOVA - Kazan Federal Üniversitesi - TATARİSTAN
Yrd. Doç. Dr. Eman HAYAJNEH - Ürdün Üniversitesi – ÜRDÜN
Dr. Fatima HOCİN - Üsküp Blaje Koneski Filoloji Fakültesi - MAKEDONYA
Alina MİNSAFİNA - İstanbul Üniversitesi - RUSYA
LuanVARDARI - Prizren Üniversitesi – KOSOVA
Tarık DURAN - Belgrad Üniversitesi - SIRBİSTAN

TARANDIĞI İNDEKSLER

SOBİAD (Sosyal Bilimler Atıf Dizini)
INDEX COPERNICUS
ACADEMİCKEYS
SIS (Scientific Indexing Services)
İSAM (İslami Araştırmalar Merkezi)
ASOS (Akademia Sosyal Bilimler İndeksi)
OAJI (Open Academic Journals Index)

RESERARCH BİBLE

DRJI (Directory of Research Journals Indexing)

AKADEMİK DİZİN (Akademik Türk Dergileri İndeksi)

ICI (Indian Citation Index)

CITEFACTOR (Academic Scientific Journals)

TEİ (Türk Eğitim İndeksi)

SJOURNALS INDEX

JOURNAL INDEX

AJNS (International Publishing of Academic Journals)

ADVANCED SCIENCE INDEX

ACARİNDEX.COM (Akademik Araştırmalar İndeksi)

SCIENCE LIBRARYINDEX

SAIF (Scholars Impact)

SPARC (Institute of Technical Research)

SCHOLARSTEER (Scholarly Information)

Funda KURAK AÇICI

S TASARIM EĞİTİM SÜRECİ: YARATICILIK

DESIGN EDUCATION PROCESS: CREATIVITY

s. 103-112

Canan SÖNMEZDAĞ ZÖNGÜR

HİNDUİZM'İN ÖNEMLİ TANRI VE TANRIÇA HEYKELLERİ

IMPORTANT GOD AND GODDNES SCULAPTURE OF HINDUISM

s. 113-147

Erdinç ASLAN

TWİTTER'DA DİL KULLANIMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

A STUDY ON LANGUAGE USAGE ON TWITTER

s. 148-160

Gonca KARAVAR

HALI SANATI ÖRNEĞİNDE SARAY SANATI VE HALK SANATI

PALACE ART AND FOLK ART IN TERMS OF RUG ART

s. 161-174

Ömer YALÇINKAYA

MERKEZ BANKASI BAĞIMSIZLIĞININ REEL VE POTANSİYEL EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ (1970-2015)

THE EFFECTS OF CENTRAL BANK INDEPENDENCE ON REAL AND POTENTIAL ECONOMIC GROWTH: THE CASE OF TURKEY (1970-2015)

s. 175-201

Murat BAŞARIR - Mehtap BAŞARIR

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN BAŞLANGIÇ VE BİTİŞ EVRELERİNDE GAZETE MANŞETLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

HEADLINES IN THE START AND FINISH STAGES OF THE SECOND WORLD WAR: A COMPARATIVE ANALYSIS

s. 202-214

Mehmet Reşit SEVİNÇ - Mehmet Emre EREN - Mehmet CANÇELİK - Mustafa SERT - Gönül SEVİNÇ - Mustafa Hakkı AYDOĞDU

TEKNİK BİLİMLER MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN BAKIŞLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: HARRAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

A RESEARCH ON THE PERSPECTIVE OF THE STUDENTS OF TECHNICAL SCIENCES VOCATIONAL HIGH SCHOOL: HARRAN UNIVERSITY SAMPLING

s. 215-226

Nermin KİŞİ

İNOVATİF ŞİRKETLERİN ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON THE CHARACTERISTICS OF INNOVATIVE COMPANIES

s. 227-236

ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 52, Eylül 2017, s. 202-214

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
10.07.2017

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
13.09.2017

Yrd. Doç. Dr. Murat BAŞARIR
Harran Üniversitesi, Birecik MYO
mrtbasarir@hotmail.com

Öğr. Gör. Mehtap BAŞARIR
Harran Üniversitesi, Birecik MYO
basarirmehtap@hotmail.com

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN BAŞLANGIÇ VE BİTİŞ EVRELERİNDE GAZETE MANŞETLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ[1]

Öz

Çalışma, II. Dünya Savaşı'nın başlangıç ve bitiş evrelerindeki manşetler üzerinden dönemin gazetelerine yönelik karşılaştırmalı bir analiz yapmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, dönemin baskı sayısı yüksek gazetelerinden Akşam, Cumhuriyet, Tan ve Ulus gazetelerinden 707 manşet içerik analizine; analiz neticesinde elde edilen veriler ise Ki-kare testine tabi tutulmuştur. Yapılan analiz ve testler neticesinde elde edilen bulgular, dönemin gelişmelerinin kısıtlılık göstermeksizin gazetelerde aktarıldığını, ancak gazetelere göre duyarlılık gösterilen konuların farklılaştığını göstermektedir. Bu bağlamda, Akşam gazetesinin harpteki gelişmelere, Cumhuriyet gazetesinin diplomatik gelişmelere, Tan gazetesinin problemli konulara, Ulus gazetesinin ise yurtiçi gündeme ve reisicumhura diğer gazetelerden görece daha fazla duyarlılık sergilediği gözlemlenmiştir. Çalışma, dönemin gazetelerini, manşetlerine odaklanarak mukayeseye etmesi bakımından alan yazındaki benzerlerinden ayrılmaktadır.

Anahtar kelimeler: II. Dünya Savaşı, Türk Basını, Manşet, Milli Şef Dönemi

[1] Alanya Alaaddin Keykubad Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen II. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildiriden makaleleştirilmiştir.

HEADLINES IN THE START AND FINISH STAGES OF THE SECOND WORLD WAR: A COMPARATIVE ANALYSIS

Abstract

This study aims to make a comparative analysis of the newspapers, taking into consideration the headlines of the beginning and ending phases of World War II. In line with this purpose, 707 headline contents of high circulation newspapers of that period; Akşam, Cumhuriyet, Tan and Ulus were analyzed. The data obtained on the basis of the analysis were subjected to the Chi-square test. Findings from analysis and tests; Shows that the developments of the period were transmitted from the newspapers without any limitation, however, the issues that the newspapers have shown sensitivity vary. In this context it was observed that relatively Akşam shows sensitivity to the developments in the war, Cumhuriyet shows sensitivity to diplomatic developments, Tan shows sensitivity to problematic issues and Ulus shows sensitivity to the domestic agenda and the president than the others. This study leaves from similar by comparing that periods of newspapers via focusing headlines.

Keywords: II. World War, Turkish Press, Headline, National Chief Period

1. Giriş

Haber vermenin gazeteciliğin en önemli ve temel işlevi konumunda bulunduğu vurgulanmakla birlikte kamusal ilişkiler üzerinde hüküm verme yönünden değerlendirilenin de hep haberler olduğu belirtilmektedir (Tokgöz, 1981: 9). Bu durum Lipmann'ın ifade ettiği üzere, haberin sosyal durumların bir aynası olmayıp kendisini gündeme taşımış durumun bir raporu olmasında aranabilir (Güz, 2005: 60). Unutulmamalıdır ki, gazetecilikte genellikle haber, "olayın veya olayların hikâyesi veya özeti" şeklinde tanımlana gelmekte (Tokgöz, 1981: 51) ve habercilikte olayların, fikirlerin, değişmelerin ve sorunların özetlenerek verilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Güz, 2005: 61).

Bu özetleme işlemi sürecinde, habercilikte haberin başlığı metinden daha önemlidir düşüncesi açığa çıkmakta dolayısıyla da haberlerin olayları yansıtma şekli başlıklara bakılarak incelenebilmektedir (İmik Tanyıldızı, 2012: 382). Başlıklar bilgilendirme ve çekicilik olmak üzere iki temel işlevi yerine getirmektedirler (Şeker, 2004: 62) ve bu fonksiyonları açısından incelenmeye müsaittirler. Manşet ise gazetelerin ilk sayfalarında en büyük puntolarla yazılmış haber başlıklarıdır ve gazete logosunun hemen altında yer alırlar ve bu yönüyle de gazetede ilk dikkat çeken öğeler olarak karşımıza çıkmaktadır (İmik Tanyıldızı, 2012: 382). Bu çalışmada da, yukarda bahsedilen özelliklerinden dolayı iletişim alan yazınındaki çalışmalarda inceleme yeri bulunan gazete manşetleri araştırma konusu yapılmaktadır.

Bu bağlamda çalışmanın amacı, İkinci Dünya Savaşının başlangıç ve bitiş evrelerinde baskı sayısı yüksek gazetelerin manşetlerinden hareket ederek mezkûr dönemde kamuoyuna sunulan

konuları belirlemek ve belirlenen konuların kamuoyuna sunulma yoğunlukları ve tarzları üzerinden elde edilen verilerle gazeteler açından ortaya çıkacağı düşünülen farklılaşmaları tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma şu araştırma sorularına yanıt aramaktadır;

i. Araştırmaya esas dönemde, Türkiye'de gazeteler hangi konuları manşetler üzerinden kamuoyuna sunmuştur?
ii. Gazetelerin mezkûr dönemde ele alınan konuları işleyiş yoğunlukları açısından bir farklılığı mevcut mudur?
iii. Müttefik ve Mihver devletlerin manşetlerde yer alma yoğunlukları bakımından gazetelerde bir farklılaşma var mıdır?
iv. Manşetlerde yer alan bilgilerin açık ve örtülü tarzda sunulması bağlamında gazetelerde farklılaşma bulunmakta mıdır?

Bu araştırma soruları ve amaç kapsamında çalışmada, ilk önce alan yazından kavramsal çerçeve sunulmakta ardından Akşam, Cumhuriyet, Tan ve Ulus gazetelerinin manşetleri içerik analizine tabi tutularak elde edilen sayısal verilerin istatistiksel metotlarla karşılaştırılmasıyla ortaya çıkan bulgular sunulmakta ve son olarak elde edilen sonuçlar paylaşılmaktadır.

2. İkinci Dünya Savaşı ve Türk Basını

Birinci Dünya Savaşı bir Avrupa savaşı olarak nitelendirilse de ikincisi tam anlamıyla küresel bir savaş olarak belirtilmekte ve dünyanın bütün bağımsız devletlerinin isteyerek ve ya istemeyerek fiilen bu savaşın içinde yer aldığı aktarılmaktadır (Hobsbawm, 2015: 28). Bir tarafında Müttefik olarak isimlendirilen İngiltere, Fransa, ABD ve Sovyet Rusya; öte tarafında Mihver olarak isimlendirilen Almanya, İtalya ve Japonya'nın yer aldığı bu savaşın içine büyük güçlerin yanında dünyanın dört bir tarafındaki irili ufaklı birçok ülkede dâhil olmuştur (Manka, 2008:1). Öyle ki Hobsbawn (2015: 29) geleceğin İrlanda Cumhuriyeti ile Avrupa'daki İsveç, İsviçre, Portekiz, İspanya, Türkiye ve Avrupa dışında yer alan Afganistan hariç bütün kürenin ya doğrudan savaştığını ya işgale uğradığını ya da her ikisini birden yaşadığını belirtmektedir.

Bu küresel ölçekliğinden kaynaklı Avrupa Savaşı ve Uzak Doğu Savaşı olarak iki boyutta değerlendirilen İkinci Dünya Savaşı (Parker, 2002: 1), 1941'den yani Rusya'nın, Japonya'nın ve ABD'nin tam katılımından önce bir Avrupa savaşı olarak başladı, daha sonra 1941'de diğer dünya güçlerinin aktif katılımıyla bir dünya savaşı halini aldı (Lukacs, 2010: 17). Savaş Avrupa'da, Eylül 1939'da Polonya'nın Almanya tarafından istilasıyla başladı ve Mayıs 1945'te Almanya'nın yenilgisi ile sonlandı. Doğu Asya'da ve Pasifik'te ise savaş Temmuz 1937'de Çin'e yapılan Japon saldırısı ile (veya düşmanlıkların başlangıcı olarak Mançurya'nın işgalini ele aldığımızda 1931'de)başladı ve Ağustos 1945'te Japonya'nın düşüşüyle sona erdi. Bu bağlamda bahsedilen süreç içerisinde savaş, kapsamlı biçimde Uzak Doğu ve Avrupa'daki sınırlı muharebelerden Avrupa, Kuzey Afrika, Doğu Asya ve Pasifik'in tamamına sıçrayan çatışmalara dönüşmüş ve sona erdiği zamanda her kıtayı etkileyen bir durum ortaya çıkartmıştır (Bell, 2011: xi).

İnsanlık tarihindeki en ölümcül çatışmada müttefik ya da mihver güçlerinin hizmetinde dünyanın her tarafından askerler savaştırıldı ve iki büyük savaş sonrası süper güç olan ABD ve Sovyetler Birliği'nin yükselişi ile dünya düzeni biçimlendi (Cummins, 2011: 244). Bunun yanında ölüm ve yıkımda da savaşın maliyeti oldukça yüksek seviyedeydi ve neredeyse ölçülemeyecek bir boyuttaydı. Öyle ki savaş, birçoğunun Doğu Avrupa'daki evlerine geri dönmeyecek, 16 milyon ile 30 milyon arasındaki mültecinin Batı Avrupa'ya yönelik büyük göç hareketine de yol

açtı ve Avrupa'dan Japonya'ya kadar dünya çapında birçok ülke harabeye dönüştü (Bell, 2011: xii-xii). Dahası dünya nüfusunun yüzde seksenini oluşturan altmış ülkeden 50 milyon kişi insanlık tarihinin en acımasız savaşında can verdi ayrıca 35 milyon kadar kişi de sakat kaldı (Ataöv, 2008: 9-10).

Türkiye ise dünya tarihinin gördüğü en geniş çaplı bu savaş dönemini, üç büyük gücün İngiltere, Almanya ve Sovyetler 'in baskısına maruz kalmakla birlikte bu savaşı Avrupa'nın kendi çelişkileriyle yarattığı düşüncesiyle hareket özgürlüğünü koruyarak savaşın dışında kaldı (Deringil, 2014: 271).

Savaşın etkilerine ilişkin bu değerlendirmelerden de anlaşılacağı gibi politik, ekonomik ve sosyal hayatta büyük etkiler meydana getiren İkinci Dünya Savaşı, kitle iletişim araçlarının en önemli işlevlerinin başında gelen bilgilendirme (Anık, 2014: 72), işlevi gereğince basında muhtelif bakış açılarıyla yer almıştır. Nitekim savaşın dışında kalan Türkiye'de de basın aracılığıyla savaş sürecinin nabzı tutulmuş ve yine basın vasıtasıyla kamuoyuna sunulmuştur.

Ancak unutulmamalıdır ki, dönem boyunca Türkiye'nin iç politika olaylarını tamamen savaşın seyrine göre düzenlediği ve savaş sürecinde hangi devlet daha güçlü olmuşsa Türkiye'nin de o devlete eğilim göstererek ülkeyi savaş dışı tutmayı kolaylaştırdığı belirtilmektedir. Ayrıca bu hususta basın her zamankinden daha güçlü bir biçimde denetim altına alınarak savaş haberlerinin ne boyda puntolarla verileceği bile katı kurallarla belirlendiği vurgulanmakta ve Türk Dış Politikasının temel amaç ve stratejisinin savaşa girmemek ve aktif tarafsızlığı sürdürmek şeklinde belirlendiği aktarılmaktadır (Aydın, 2014: 396-398). Şüphesiz bu politikanın yürütülmesi savaşın seyri boyunca basın alanına da yansıyacak ve iz düşümlerini bu alanda gösterecektir.

Nitekim, İkinci Dünya Savaşının çıkmasına az zaman kala 13 Nisan 1939'da Başbakan Refik Saydam'ın Dışişleri, İçişleri ve Maliye Bakanlıklarına gönderdiği yazıda, gazetelerin yazdıkları yazıların, başmakalelerin ve ajansların verdikleri haberlerin Türkiye'nin menfaatine uygun şekilde yayınlanması için Matbuat Umum Müdürlüğünün dışında basın üzerinde denetim sağlamak ve dış politikayla ilgili gelişmeleri takip etmek üzere Dışişleri Bakanlığı sorumluluğunda özel bir komisyonun kurulduğu ifade edilmektedir (Koçak C. , 2011: 160).

Sonuçta Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'nda izlediği, denge politikası olarak adlandırılan dış politika stratejisi iktidarın basın üzerindeki denetimini ve baskısını artırıcı bir etki yaratmıştır. Savaş dönemi olması nedeniyle dış politika olağan dönemlerle mukayese edildiğinde iç politika üzerinde daha fazla etkileyici ve belirleyici olmuştur. Dolayısıyla iktidar, dış politikada izlediği dengeli tutumdan dolayı, basındaki yayınların da izlediği dış politikaya uygun olmasını istemiş bu hususa özen göstermiş ve hatta basın üzerinde baskısını da zaman zaman artırmıştır (Güvenir, 1991: 37.).

Kısaca, bu çalışmada gerek Türkiye'nin dış politika tarihinde gerekse de basın tarihinde önemli yer teşkil eden ve yukarıda kısaca çerçevesi çizilen bir dönemin farklı eğilimlerdeki gazetelerinin manşetleri üzerinden bir kesitini sunmaktadır.

3. Yöntem ve Uygulama

İkinci Dünya Savaşının başlangıç ve bitiş evrelerindeki manşetleri üzerinden dönemin gazetelerine yönelik karşılaştırmalı bir analiz yapmayı hedefleyen bu araştırmada, yöntem olarak nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır.

İçerik analizi, Janis'in vurguladığı üzere a- işaretlerin sınıflanması, b- bu işaretlerin hangi yargıları içerdiğini ortaya koymak için, c- açıkça formüle edilmiş kurallar ışığında, d- araştırmacının ortaya koyduğu yargıların bilimsel rapor olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır (Aktaran: Koçak & Arun, 2006: 22). Hülasa, yazılı ve sözlü materyallerin sistemli bir analizi olan bu yöntem, insanların söylediklerinin ve yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak nicelleştirildiği /sayısallaştırıldığı bir süreçtir (Balcı, 2011: 228). Bu bağlamda bu çalışmada da, İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1.09.1939'dan 2.09.1945'e kadarki altı yıllık dönemde düzenli baskıları bulunan süreli yayınlardan dört farklı gazetenin manşetleri tematik kodlamaya tabi tutularak sayısallaştırılmış; sayısallaştırılan veriler ise Ki-kare testiyle karşılaştırılmıştır. Ayrıca manşetler içerisinde yer alan devletler ve bilgiyi açık veya örtülü sunma tarzı bakımından da analiz edilmiştir. Bu analiz sürecinde, ele alınan temalar belirlenirken manşetin hangi mevzu kapsamında yazıldığına bakılmıştır. Manşetlerde yer alan ülkelerin frekansı hesaplanırken de devlet adı ile birlikte ulus adları da frekans hesaplamaya dâhil edilmiştir. Açık ve örtülü bilgi içerme açısından yapılan analizde, soru işareti ve ünlem işareti ile biten manşetler, imalarda bulunan manşetler, ihtimalden bahseden manşetler örtülü bilgi kapsamında kodlanmıştır.

Çalışmada, ilişkilerin ortaya doğru konulabilmesi için incelenecek olan gazetelerin farklı eğilimlere sahip olması gerektiği düşüncesinden hareket edilmiştir. Bu bağlamda çalışmaya esas olan gazeteler, Alman yanlısı olarak nitelenen Cumhuriyet, hükümet çevresine yakınlığıyla bilinen Ulus, Alman aleyhtarlığı sergileyen Tan ve ılımlı tavrıyla tanınan Akşam gazetesi (Deringil, 2014: 9) olarak belirlenmiştir. Arıca bu dört gazetenin o dönem içerisinde baskı sayısı en yüksek olan gazeteler olması (Weisband, 1974: 74) seçilmelerinde etkili olan bir diğer yönleridir. Eğilim ve baskı sayısı açısından belirlenen bu gazetelerin temini ise Milli Kütüphane'nin mikro film şubesindeki süreli yayınlar arşivinden gerçekleştirilmiştir.

Öte yandan İkinci Dünya Savaşı'nın çok uzun bir süreyi kapsaması münasebetiyle çalışmada İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç ve bitiş evrelerine odaklanılmıştır. Bu odaklanma neticesinde çalışmada içerik analizine tabi tutulan gazete manşetleri,

i. Savaş başlamadan önceki bir ay ve sonrasındaki bir aylık dönemden (01.08.1939 – 01.10.1939)
ii. Almanya'nın teslim olmasından bir ay önceki ve sonrasındaki bir aylık dönemden (08.04.1945 – 08.06.1945)
iii. Japonya'nın teslim olmasından bir ay önceki ve sonrasındaki bir aylık dönemden (02.08.1945 –02.10.1945) temin edilmiştir.

Neticede çalışma İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç ve bitişindeki altı aylık bir dönemin, Milli Kütüphane süreli yayınlar arşivinde Akşam, Cumhuriyet, Tan ve Ulus gazetelerinin ilgili döneme ait ulaşılan 707 poz ile sınırlıdır.

Sonuçta bu 707 pozdaki manşetler, ilk etapta ele aldıkları temalar nazarından daha sonra manşet içerisinde yer alan ülkeler ve uluslar açısından ve son olarak da açık ve örtülü bilgi sunma bakımından tematik kodlamaya tabi tutulmuştur.

4. Bulgular

Başlangıçta mezkûr dönemde belirlenen gazetelerin manşetlerinden hareketle kamuoyuna sundukları hususları tasnif etmeye ve bu hususların gazetelerde yer alma yoğunluklarına bağlı ola-

rak mukayese yapmaya yönelik gerçekleştirilen tematik kodlama neticesinde manşetler 11 temaya indirgenmiş ve yapılan Ki-kare analizinde p< 0,05 tespit edilmiştir (Tablo 1). Bu test sonuca göre, gazeteler ile temalar arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 1. II. Dünya Savaşının Başlangıç ve Bitiş Evrelerinde Akşam, Cumhuriyet, Tan ve Ulus Gazetelerindeki Manşetlerde Ele Alınan Temalar ve Oranları

S.No	Temalar	N ve %	Gazeteler				Toplam
			Akşam	Cumhuriyet	Tan	Ulus	
1	12 Ada ve Boğazla İlgili Manşetler	N	1	4	6	1	12
		%Temalar İçinde	8,3%	33,3%	50,0%	8,3%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	,6%	2,3%	3,3%	,6%	1,7%
		% Toplam İçinde	,1%	,6%	,8%	,1%	1,7%
2	Balkanlarla İlgili Manşetler	N	6	6	8	6	26
		%Temalar İçinde	23,1%	23,1%	30,8%	23,1%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	3,5%	3,5%	4,3%	3,3%	3,7%
		% Toplam İçinde	,8%	,8%	1,1%	,8%	3,7%
3	Cephelerdeki Gelişmelerle İlgili Manşetler	N	47	34	41	43	165
		%Temalar İçinde	28,5%	20,6%	24,8%	26,1%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	27,6%	19,8%	22,3%	23,8%	23,3%
		% Toplam İçinde	6,6%	4,8%	5,8%	6,1%	23,3%
4	Harbin Seyriyle İlgili Manşetler	N	24	22	19	19	84
		%Temalar İçinde	28,6%	26,2%	22,6%	22,6%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	14,1%	12,8%	10,3%	10,5%	11,9%
		% Toplam İçinde	3,4%	3,1%	2,7%	2,7%	11,9%
5	İsmet İnönü ile İlgili	N	9	9	12	14	44

	Manşetler	%Temalar İçinde	20,5%	20,5%	27,3%	31,8%	100,0%
		% Gazete-ler İçinde	5,3%	5,2%	6,5%	7,7%	6,2%
		% Toplam İçinde	1,3%	1,3%	1,7%	2,0%	6,2%
6	Konferanslarla İlgili Manşetler	N	30	16	25	23	94
		%Temalar İçinde	31,9%	17,0%	26,6%	24,5%	100,0%
		% Gazete-ler İçinde	17,6%	9,3%	13,6%	12,7%	13,3%
		% Toplam İçinde	4,2%	2,3%	3,5%	3,3%	13,3%
7	Liderler ve Yetkililerle İlgili Manşetler	N	11	12	11	7	41
		%Temalar İçinde	26,8%	29,3%	26,8%	17,1%	100,0%
		% Gazete-ler İçinde	6,5%	7,0%	6,0%	3,9%	5,8%
		% Toplam İçinde	1,6%	1,7%	1,6%	1,0%	5,8%
8	Meclis Çalışmalarıyla İlgili Manşetler	N	5	15	24	18	62
		%Temalar İçinde	8,1%	24,2%	38,7%	29,0%	100,0%
		% Gazete-ler İçinde	2,9%	8,7%	13,0%	9,9%	8,8%
		% Toplam İçinde	,7%	2,1%	3,4%	2,5%	8,8%
9	Ortadoğu'yla İlgili Manşetler	N	1	7	3	4	15
		%Temalar İçinde	6,7%	46,7%	20,0%	26,7%	100,0%
		% Gazete-ler İçinde	,6%	4,1%	1,6%	2,2%	2,1%
		% Toplam İçinde	,1%	1,0%	,4%	,6%	2,1%
10	Uluslararası İlişkiler ve Ülkelerde Yaşanan	N	32	42	31	26	131
		%Temalar	24,4%	32,1%	23,7%	19,8%	100,0%

	Gelişmelerle İlgili Manşetler	İçinde					
		% Gazeteler İçinde	18,8%	24,4%	16,8%	14,4%	18,5%
		% Toplam İçinde	4,5%	5,9%	4,4%	3,7%	18,5%
11	Yurtiçi Gündemle İlgili Manşetler	N	3	5	4	20	32
		%Temalar İçinde	9,4%	15,6%	12,5%	62,5%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	1,8%	2,9%	2,2%	11,0%	4,5%
		% Toplam İçinde	,4%	,7%	,6%	2,8%	4,5%
12	Diğer Manşetler	N	1	0	0	0	1
		%Temalar İçinde	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	,6%	0,0%	0,0%	0,0%	,1%
		% Toplam İçinde	,1%	0,0%	0,0%	0,0%	,1%
Toplam		N	170	172	184	181	707
		%Temalar İçinde	24,0%	24,3%	26,0%	25,6%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam İçinde	24,0%	24,3%	26,0%	25,6%	100,0%
Açıklama Pearson Chi-Square		Value		df		p	
		64,720a		33		0,000794203	

Tablo 1'e göre temalar toplam içinde en yüksek oranda yer alma açısından değerlendirildiğinde, Cephelerle ilgili tema %23,3'lük oran ile birinci iken ikinci sırada % 18,5'lik oran ile uluslararası ilişkiler ve ülkelerde yaşanan gelişmelerle ilgili tema bulunmaktadır. Üçüncü sırada ise konferanslarla ilgili tema %13'3'lük oranla yer almaktadır. Bu üç tema, gazeteler içerisindeki oranlanma açısından değerlendirildiğinde, Akşam gazetesi, cephelerle ilgili temada%27,6'lıkve konferanslarla ilgili temada da %17,6'lık oranla ilk sırada yer alırken; Cumhuriyet gazetesi, uluslararası ilişkiler ile ülkelerde yaşanan gelişmelerle ilgili temada %24,4'lük oranla ilk sırada yer almaktadır.

Tablo 1, toplam içinde en düşük oranda yer alan temalar nazarından değerlendirildiğinde, 12 ada ve boğazlar temasının %1,7'lik oranla en sonda olduğu, onu %2,1'lik oranla Ortadoğu ile ilgili temanın izlediği görülmektedir. Bu temalarda gazeteler içindeki oranları açısından analiz edildiğinde 12 ada ve boğazlar temasında %3,3 ile Tan gazetesinin, Ortadoğu temasındaysa %4,1'lik oranla Cumhuriyet gazetesi ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Tablo 1'de gazeteler, temalar içerisindeki oranlar açısından değerlendirildiğinde, Akşam gazetesinin harbin seyri ile ilgili temada %28,6 ile Cumhuriyet gazetesinin %46,7 ile Ortadoğu temasında, Tan gazetesinin %50 ile 12 ada ve boğazlar temasında, Ulus gazetesinin ise %62,5 ile yurtiçi gündemle ilgili temada ilk sırada yer aldıkları görülmektedir.

İkinci olarak gazetelerin manşetleri içeriklerinde yer alan devletler bağlamında değerlendirildiğinde Müttefik (Amerika, İngiltere, Fransa ve Sovyet Rusya) ile Mihver (Almanya, İtalya, Japonya) temalarına indirgenmiş ve yapılan Ki-kare testinde $p>0,05$ tespit edilmiştir (Tablo 2). Bu test sonucuna göre gazeteler ile müttefik ve mihver devletlerin manşetlerde yer edinme frekansları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 2. II. Dünya Savaşının Başlangıç ve Bitiş Evrelerinde Akşam, Cumhuriyet, Tan ve Ulus Gazetelerindeki Manşetlerde Mihver ve Müttefik Devletlerin Yer Alma Frekans ve Oranları

S. No	Temalar	N ve %	Gazeteler				Total
			Akşam	Cumhuriyet	Tan	Ulus	
1	Mihver	N	33	35	35	24	127
		%Temalar İçinde	26,0%	27,6%	27,6%	18,9%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	40,2%	53,8%	42,2%	49,0%	45,5%
		% Toplam İçinde	11,8%	12,5%	12,5%	8,6%	45,5%
2	Müttefik	N	49	30	48	25	152
		%Temalar İçinde	32,2%	19,7%	31,6%	16,4%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	59,8%	46,2%	57,8%	51,0%	54,5%
		% Toplam İçinde	17,6%	10,8%	17,2%	9,0%	54,5%
Toplam		N	82	65	83	49	279
		%Temalar İçinde	29,4%	23,3%	29,7%	17,6%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam İçinde	29,4%	23,3%	29,7%	17,6%	100,0%
Açıklama		Value		df		p	
Pearson Chi-Square		3,350a		3		0,34076139	
Tüm Manşetler İçinde		%17.96					

Oran	

Tablo 2'ye göre, müttefik ve mihver devletlerin kendilerinin ya da uluslarının adlarının yer aldığı manşetlerin tüm manşetler içerisindeki oranı %17,96'dır. Kendi içerisindeki oranlara bakıldığında, müttefik devletlerin ya da uluslarının adlarının yer aldığı manşetlerin oranı %54,5; mihver devletlerin ya da uluslarının adlarının yer aldığı manşetlerin oranı ise % 45,5 olarak tespit edilmiştir. Gazeteler içindeki oranlara bakıldığında Müttefik devletlerin ya da ulusların herhangi birinin içerikte yer aldığı manşetler en yüksek %59,8'lik oranla Akşam gazetesinde yer alırken en düşük oran %46,8'lik oranla Cumhuriyet gazetesinde görülmektedir. Aynı bakışla mihver devletlere ait verilere bakıldığında bu sefer en yüksek oran %53,8 oranı ile Cumhuriyet gazetesinde en düşük oran ise %40,2 ile Akşam gazetesinde görülmektedir.

Son olarak bilgi sunma tarzı bağlamında tematik kodlamaya tabi tutulan manşetler açık bilgi ve örtülü bilgi sunma temalarına indirgenmiş ve yapılan Ki-kare testinde p>0,05 tespit edilmiştir (Tablo 3). Bu test sonuca göre, gazetelerin manşetlerinde açık ve örtülü bilgi sunma frekansları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 3. II. Dünya Savaşının Başlangıç ve Bitiş Evrelerinde Akşam, Cumhuriyet, Tan ve Ulus Gazetelerindeki Manşetlerin Açık ve Örtülü Bilgi Sunma Frekans ve Oranları

S.No	Temalar	N ve %	Gazeteler				Total
			Akşam	Cumhuriyet	Tan	Ulus	
1	Açık Bilgi	N	135	143	161	159	598
		% Temalar içinde	22,6%	23,9%	26,9%	26,6%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	79,4%	83,1%	87,5%	87,8%	84,6%
		% Toplam içinde	19,1%	20,2%	22,8%	22,5%	84,6%
2	Örtülü/Kapalı Bilgi	N	35	29	23	22	109
		% Temalar içinde	32,1%	26,6%	21,1%	20,2%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	20,6%	16,9%	12,5%	12,2%	15,4%
		% Toplam içinde	5,0%	4,1%	3,3%	3,1%	15,4%
TOPLAM		N	170	172	184	181	707
		% Temalar içinde	24,0%	24,3%	26,0%	25,6%	100,0%
		% Gazeteler İçinde	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Toplam içinde	24,0%	24,3%	26,0%	25,6%	100,0%
Açıklama Pearson Chi-Square		Value		df		p	
		6,439a		3		0,092107568	

Tablo 3'e göre, gazete manşetlerinin açık bilgi sunma ve örtülü bilgi sunma bakımından tasnif edildiğinde açık bilgi içeren manşetlerin %84,6'lık bir orana, örtülü bilgi içeren manşetler ise %15,4'lük bir orana sahip olduğu tespit edilmiştir.

5. Sonuç ve Öneriler

İkinci Dünya Savaşının başlangıç ve bitiş evrelerindeki manşetleri üzerinden dönemin gazetelerine yönelik karşılaştırmalı bir analiz yapmayı amaçlayan bu çalışmada başlangıçta beliren ve giriş bölümünde yöneltilen araştırma sorularını cevaplandırmaya yardımcı olacak bir takım verilere ulaşılmıştır.

İlk araştırma sorusu kapsamında, araştırmaya esas teşkil eden dönemde, Türkiye'de basının hangi konuları manşetler üzerinden kamuoyuna sunduğuna bakıldığında -en yüksek orana sahip olandan en düşük olanına doğru olmak üzere- manşetlerin cepheler, uluslararası ilişkiler, konferanslar, harbin seyri, meclis çalışmaları, İsmet İnönü, liderler ve yetkililer, yurtiçi gündem, balkanlar, Ortadoğu ve son olarak 12 ada ve boğazlar temaları altında tasniflenebileceği görülmüştür. Bu temalar bütüncül değerlendirildiğinde, dönemin gazetelerinde, II. Dünya savaşının gerek askeri gerek siyasi gerekse de diplomasi boyutlarından yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun dışında İsmet İnönü'nün demeçleri ve ziyaretleri ile meclisin yasama faaliyetlerinin savaşın dışındaki konular olarak manşetlerde yer edinebildiği görülmektedir. Yine gazetelerin Türkiye'yi içinde cereyan edecek gelişmelerde kısa vadede etkileyebilecek Ortadoğu ve balkanlardaki gelişmelere duyarlılık sergiledikleri gözlemlenmiştir. Bu bakımdan Türkiye'deki gazetelerden yola çıkarak II. Dünya Savaşı incelenebilecek bir materyal olarak belirmektedir.

İkinci araştırma sorusu kapsamında, belirlenen temalar gazeteler açısından değerlendirildiğinde, Akşam gazetesinin cepheler, harbin seyri ve konferans temalarını gazeteler içinde en yüksek oranlarla manşete taşıdığı tespit edilmiştir. Cumhuriyet gazetesi ise liderler ve yetkililer, Ortadoğu ve uluslararası ilişkiler ve ülkelerde yaşanan gelişmeler temalarını gazeteler içinde en yüksek oranlarla manşete taşıdığı görülmektedir. Tan gazetesine gelince onun gazeteler içinde en yüksek oranla manşete taşıdığı temalar 12 ada ve boğazlar, balkanlar ve meclis çalışmalarıdır. Ulus gazetesi ise Yurtiçi gündem ve İsmet İnönü'yü ele alan manşetlerde en yüksek oranlara sahiptir. Bu durumda, Akşam gazetesinin harpteki gelişmelere, Cumhuriyet gazetesinin diplomatik gelişmelere, Tan gazetesinin problemli konulara, ulus gazetesinin de İsmet İnönü ve yurtiçi gündeme diğer gazetelerden görece daha fazla duyarlılık sergilediği söylenebilir.

Üçüncü araştırma sorusu kapsamında, gazeteler, müttefik ve mihver devletleri ve uluslarını manşetlerinde yer vermeleri açısından kıyaslandığında bir ilişkinin varlığı tespit edilememiştir. Bu durum, II. Dünya Savaşı döneminde izlenen denge politikalarının bir sonucu olarak herhangi bir ülkeye yönelik sempatinin açık bir şekilde bir gazete tarafından manşetlerine yansıtılamamış olmasında aranabilir.

Son araştırma sorusu kapsamında manşetler, içeriklerinde yer alan bilgileri açık ve örtülü tarzda sunma frekansları açısından mukayese edildiğinde, açık bilgi sunan manşetler %84,6'lık oran ile örtülü tarzda bilgi veren manşetlerden oldukça yüksek oranda fazla bulunmuştur. Bu durum, dönemin hükümet basın ilişkilerinde denetimin ve baskının yüksek olmasından dolayı gazetelerin manşetlerde yanlış anlaşılmaya yol açacak ifadelerden sakınmalarında aranabilir ve temalarla gazeteler arasında ilişkinin tespit edilememesi bu durumun tüm gazeteler açısından geçerli olduğunu açıklayabilir bulunmaktadır.

Kısaca, yapılan çalışmada II. Dünya Savaşı'nın başlangıç ve bitiş evrelerinde gazetelerin manşetlerinde, dönemin gelişmeleri, kısıtlılık göstermeksizin aktarılmakla birlikte, gazetelere göre duyarlılık gösterilen konular farklılaşmaktadır. Yine dönemin hükümetinin alan yazına denge politikaları olarak giren yaklaşımının basına yönelik uygulamasının baskı ve denetim olarak yansımasının neticesinde manşetlerin olabildiğince açık ve yorum içermeyen tarzda hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bu sonuçlarla birlikte çalışmanın savaşın başlangıç ve bitiş evrelerinde yalnızca manşetlere odaklanılarak yapılma kısıtlılığı göz önüne alındığında bahsedilen kısıtlılıkların azaltılmasıyla daha da genişletilebilir bir yapı içerisindedir. Benzer çalışmalar manşetlerin dışında ilk sayfadaki diğer haber başlıklarını da kapsayacak tarzda ve daha geniş bir dönemi içine alacak şekilde geliştirilebilir. Özellikle müttefik veya mihver devletlere yakınlık veya uzaklık dönemin basın politikaları gereğince manşetlerin dışında diğer haber başlıkları ve daha da önemlisi haber metinlerinde yapılacak içerik analizleri ile ortaya çıkartılabilecek bir yapıdadır.

KAYNAKLAR

Anık, Cengiz (2014). *İletişim sosyolojisi kuramsal temeller.* İstanbul: Derin Yayınları.

Ataöv, Türkkaya (2008). *2. Dünya Savaşı.* İstanbul: İleri Yayınları.

Aydın, Mustafa (2014). İkinci Dünya Savaşı ve Türkiye, 1939-1945. B. Oran içinde, *Türk Dış Politikası* (s. 396-398.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Balcı, Ali (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeleri.* Ankara: Pagem Akademi.

Bell, Philip Michael Hett (2011). *Twelve turning points of the second world war.* UK: Yale University Press.

Cummins, Joseph (2011).*History's greatest wars.* Massachusetts: Fair Winds Press.

Deringil, Selim (2014). *Denge oyunu: İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin dış politikası.* İstanbul : Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Güvenir, O.Murat (1991,s. 37.). *2. Dünya Savaşında Türk basını.* İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayını.

Güz, Nurettin (2005). *Haberde yönlendirme ve kamuoyu araştırmaları.* Ankara: Nobel Yayınları.

Hobsbawm, Eric (2015). *Kısa 20. yüzyıl 1914-1991 aşırılıklar çağı.* İstanbul: Everest Yayınları.

İmik Tanyıldızı, Nural (2012). Türkiye'de 2011 genel seçimleri öncesi manşet haberlerin siyasi olayları yansıtma düzeyi üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 9* (18), 379-396.

Koçak, Abdullah, ve Arun, Özgür (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Selçuk İletişim , 4* (3), 21-28.

Koçak, Cemil (2011). *Tek parti döneminde muhalif sesler.* İstanbul : İletişim Yayınları.

Lukacs, John (2010). *The legacy of the Second World War.* USA: Yale University.

Manka, Ayşe Gülçin (2008). *İkinci Dünya Savaşı yıllarında Anadolu Ajansı'nın dış haber politikası.* Ankara: Ankara Üniversitesi SBE.

Parker, R.A.C (2002). *Second World War: A Short history.* New York: Oxford University Press.

Şeker, Mustafa (2004). *Kuramsal temeller ve uygulama ilkeleriyle sayfa düzeni.* Konya: Çizgi Kitabevi.

Tokgöz, Oya (1981). *Temel gazetecilik.* Ankara: AÜSBF Yayınları.

Weisband, Edwar (1974). *İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün dış politikası.* (M. Kayabal, Çev.) İstanbul: Milliyet Yayınları.